

AAN WELKE KANT STAAN WIJ?

Rede van J. van Houwelingen, bestuurslid CDA-Tweede-Kamerfractie, voor de A.R.-Partijraad op 1 december 1979 te Ede.

Soms vraag je je af of we in de politiek vaak niet te somber zijn. Bedenken we vaak geen onheilsprofetieën als argument om toch maar door te kunnen gaan met onze politieke hobby „de samenleving te vernieuwen”. „Wij bevinden ons op een breukpunt in de tijd in een overgangsfase van onze cultuur. Lijnen moeten worden omgebogen, structuren diepgaand worden gewijzigd en verhoudingen ingrijpend worden veranderd”, zo houden we elkaar voor.

De afnemende economische groei, de werkloosheid, de kernbewapening zijn enkele trefwoorden welke thans die somberheid markeren.

Ik denk dat er inderdaad redenen is voor bezorgdheid, voor verontrusting. Maar een andere vraag is of er ook redenen is voor hopeloosheid, voor defaitisme. In hoeverre zijn we zelf verantwoordelijk of is er sprake van een onontkoombare ontwikkeling buiten ons om. Zijn we overgeleverd aan demonische machten of kunnen we, zoals verwoord werd in de Nota van de Contactraad in 1972, onze handen steken tussen de spaken van het wiel der menselijke geschiedenis.

Bestuurslid van de CDA-Tweede Kamerfractie, J. van Houwelingen, legt aan de partijraad verantwoording af van het gevoerde beleid.

We spreken er zo gemakkelijk over: het evangelie geeft ook voor deze tijd perspectief en wijst ons de weg. Die weg, zoals Jeremia reeds aangaf: „als gij werkelijk uw handel en wandel betert, als bij werkelijk onder elkaar recht doet, d.w.z. de vreemdeling, de wees en de weduwe niet onderdrukt en geen onschuldig bloed vergiet, dan wil ik u in dit land laten wonen van eeuw tot eeuw”.

Maar kiezen we echter niet vaak een andere weg, de weg bijvoorbeeld Jojakim „het is een kwestie van *macht* we sluiten een bondgenootschap met Egypte tegen Babel en dan redden we het wel”.

Ook vandaag gaat het nog steeds om die keuze „voor de kant van het recht of voor de kant van de macht, voor de kant van de zwakke of voor de kant van de sterke, van de heersende klasse”.

Welke weg hebben we als CDA de afgelopen periode gekozen en wat is onze keuze van de jaren '80.

De fractie

Al weer ruim twee jaar werken we vanuit de drie afzonderlijke partijen in één christen-democratische fractie. Het is verrassend hoe snel we aan deze nieuwe situatie gewend zijn. Toch is deze eerste periode van bijzondere betekenis. Hebben we de hooggespannen verwachtingen kunnen waarmaken, of hebben de pessimisten gelijk gekregen die de kleurloze grauwe middenpartij voorspelden? Er was en is zeker alle reden voor een kritische evaluatie. De Anti-Revolutionairen zijn zowel op de lange weg van de totstandkoming als ook in de eerste periode van de CDA Tweede Kamerfractie niet de gemakkelijksten geweest.

Na ruim twee jaar zijn we wat meer aan elkaar gewend geraakt en ervaren de verschillen in politieke (en religieuze) opvoeding eerder als winst dan als een handicap voor de eenheid. Aan de oprechte intentie er alles aan te willen doen om tot één gemeenschappelijke opstelling te komen is nooit getwijfeld. Van meer belang is echter de vraag of die gemeenschappelijke opstelling, de ingenomen standpunten, ook de toets van de kritiek kan doorstaan. Moeten er niet voortdurend te veel compromissen gesloten worden, waardoor er van het nieuwe élan nauwelijks meer iets terecht komt? Zijn we wel toegekomen aan het waarmaken van de verwachtingen gebaseerd op het programma „Niet bij brood alleen...”

Of is de kritiek terecht dat het toch voortdurend blijft bij mooie verhalen en woorden?

Men vraagt terecht naar het waarmaken van een program, immers woorden en programma's op zichzelf garanderen nog niets.

Op initiatief van de A.R.-Partijraad heeft het CDA bestuur een CDA-commissie „Politieke Koers” ingesteld onder voorzitterschap van prof. Steenkamp om de politieke koers van fractie en kabinet te toetsen aan het programma „niet bij brood alleen”.

Nu is het niet mijn bedoeling hierover een oordeel te geven, dat is een verantwoordelijkheid van de partij zelf. Ik wil wel konstateren dat een evaluatie van tijd tot tijd bijzonder waardevol kan zijn. Beter dan een wat goedkope vorm van triumfalisme, uit electorale overwegingen, is een niet te snel tevreden zijn meer gewenst. De aanbevelingen zijn nuttig en noodzakelijk maar zoals we in 1 Petrus 2 lezen „dat men de kritiek de mond snoert door goed te doen”.

Aan de daden zal men dan ook moeten zien of het CDA zowel als fractie als ook binnen het kabinet heeft waargemaakt inderdaad te willen kiezen voor de weg van het recht.

Om opnieuw te beginnen met christen-democratische politiek in een nieuwe vorm was en is zeker pretentius, maar ook té pretentius? Om het prof. Rothuizen op de A.R.-Partijraad in 1970 na te zeggen: „christelijke politiek zal toch op een gegeven moment een Nederland verrassende politiek moeten zijn - of ze zal niet zijn”.

Matiging

Verrassend was in ieder geval de vrij forse bijstelling van het Bestek '81 beleid. Gelukkig heeft het kabinet met de begroting voor 1980 niet gekozen voor een eenzijdig verder bezuinigen op de collectieve sector.

In een totaalpakket werd aangekondigd een nieuw aanvullend beleid gericht op een actievere bestrijding van de werkloosheid, verhoging van enkele directe belastingen en een koopkrachtgarantie voor actieven en uitkerings-trekkers tot 1 maal modaal.

Uit de commentaren is al gebleken dat het kabinet hiermee risico's heeft genomen o.a. door het handhaven van een zeer hoog financieringstekort en de nullijn als uitgangspunt te kiezen voor de loonontwikkeling.

Velen hebben dit een weinig realistische benadering genoemd. Er is immers lang geen zekerheid dat de samenleving op basis van vrijwilligheid zich zou willen matigen. Men heeft, op zichzelf terecht, gewezen op de gespannen arbeidsmarkt in bepaalde sectoren en regio's en ook financiële ruimte bij sommige ondernemingen. Niettemin heeft het kabinet toch bewust voor deze weg gekozen.

Als enige fractie in de Tweede Kamer hebben we dit beleid ronduit willen verdedigen.

Als het ons werkelijk ernst is de werkloosheid te bestrijden en ons sociaal zekerheidsstelsel te behouden dan is matiging van het particuliere inkomen een voorwaarde. Men kan natuurlijk beweren dat er juist in de overheids-sector meer gematigd zou kunnen worden, de moeilijke langdurige onderhandelingen over de begroting 1980 hebben wel aangetoond dat dit zeker niet eenvoudig is en vaak ook ongewenst (o.a. vanwege de werkgelegenheid). Of dit beleid zal slagen hangt van verschillende factoren af.

Ik wil er enkele noemen:

Offerbereidheid

Velen slaan de offerbereidheid van individuele mensen niet erg hoog aan, zeker niet in een welvaartsstaat. Het is waar, ook in ons land neemt de zorgvoor-jezelf houding toe. Afwenteling van lasten vinden we eigenlijk al normaal en zwaar werk noemen we geen diefstal.

We kunnen natuurlijk de verantwoordelijkheid van ons afschuiven door te wijzen op misbruik van de sociale voorzieningen, mensen die niet willen werken, of een mentaliteitsbeïnvloeding bepleiten door bijvoorbeeld de kerken of het onderwijs. Maar daarbij kunnen we het niet laten. In de politiek gaat het om de verantwoordelijkheid van de overheid. We kunnen niet een opvoering van onze eigen consumptie als uitgangspunt blijven nemen en tegelijkertijd kiezen voor ontwikkelingslanden, herverdeling van arbeid, een zorgvuldig grondstoffen- en energiebeleid.

Inkomensbeleid

In ons programma spreken we over een „meer rechtvaardig inkomens-beleid”. In een periode van „groei” is een proces van verkleining van

inkomensverschillen niet zo moeilijk. Hoewel, we nemen er wel de tijd voor! In een periode van matiging is een actief inkomensbeleid niet minder nodig. Nu komt letterlijk aan de orde of de hoger betaalden bereid zijn tot offers terwille van de laagst-betaalden. Als we de koopkrachtgarantie voor deze groep werkelijk waar willen maken is dit een voorwaarde. Zonder iets af te willen doen aan ons uitgangspunt dat de eigen verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers zoveel mogelijk gehandhaafd moet worden, is een begeleidend overheidsbeleid onontbeerlijk. Het zou onbillijk, onrechtvaardig zijn, slechts van een beperkte groep (cao-inkomens) een offer te vragen. Daarom zijn ook maatregelen m.b.t. sectoren van vrije beroepen en zelfstandigen noodzakelijk.

De CDA-fractie heeft bij verschillende gelegenheden aftopping van de prijscompensatie bepleit als een van de maatregelen om tot meer rechtvaardige inkomensverhoudingen te komen. Als dit in het overleg tussen werknemers en werkgevers onvoldoende wordt gerealiseerd dient de overheid via wetgeving zich hiertoe de instrumenten te verschaffen. Trouwens voor alle groepen zijn maatregelen gewenst. De overheid heeft een bijzondere verantwoordelijkheid als werkgever voor de overheidsdienaren; langzamerhand een flink deel van onze bevolking.

Het is zeker redelijk dat ambtenaren met hogere inkomens een extra bijdrage leveren. Al was het alleen maar vanwege een geringe bijdrage voor een overigens uitstekende pensioenvoorziening. De minister van Binnenlandse Zaken valt te prijzen dat hij hiermee een begin heeft gemaakt. Wij gaan ervan uit dat hij er mee door zal blijven gaan. Wij zullen hem blijven aanmoedigen.

Werkgelegenheid

Bereidheid tot matigen wordt ook beïnvloed door het al of niet perspectief bieden voor het behoud of uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen. Afspraken hierover moeten toch mogelijk zijn. Laten we zoeken naar wegen dat het resultaat van de matiging, vooral ook hiertoe, zal worden benut. Zou ook de overheid hiertoe niet een wat grotere verantwoordelijkheid hebben, bijv. m.b.t. de bestemming van de aftoppingsoperatie?

Ook het weer opnemen van langdurig werklozen en gehandicapten vraagt een extra zorg van de overheid. Waarom zou niet een speciaal werkgelegenheidsfonds overwogen kunnen worden?

Hoe dan ook wij wensen ons niet neer te leggen bij een blijvend hoog werkloosheidspercentage. Werkloosheid blijft een maatschappelijk en sociaal onrecht. Het plaatst mensen buiten de gemeenschap en wie zelf wel eens een tijdje in zo'n positie heeft verkeerd weet hoezeer dit kan vervreemden en ontmoedigen. Wij mogen niet toestaan dat vooral jonge mensen en vrouwen de dupe worden van een te egoïstische en materialistische levenshouding van anderen.

Bezit en macht

Bereidheid tot matiging is ook mede afhankelijk van de wijze waarop mensen betrokken worden bij beslissingen. Er is gelukkig al veel gedaan aan versterking en uitbreiding van de ondernemingsraden. Onze minister van Sociale Zaken verdient hiertoe onze lof.

Tevreden kunnen we echter nog niet zijn.

Het blijft ontoelaatbaar dat ontwikkelingen ook nu nog te vaak gestuurd en bepaald worden door oude machtsstructuren in plaats van door overleg tussen alle betrokkenen. In deze tijd passen geen structuren meer waarbij de

factor kapitaal heerst over de factor arbeid. Dit zal tot uitdrukking gebracht moeten worden bij de benoeming van Raden van Commissarissen. Maar ook bij de verdeling van bezit en winst.

Over een VAD spreken we al vele jaren. Het wordt langzamerhand de hoogste tijd voor iets konkreets.

Het is verheugend dat ook de minister-president zich hiervoor duidelijk heeft uitgesproken. Dat wij hierbij grote waarde toekennen aan doelstellingen van individuele bezitsvorming en betrokkenheid, zal duidelijk zijn. De solidariteit tussen de sterken en zwakken blijft echter ook hierbij een wezenlijk element. In dit kader mag ook een opmerking over de bijzondere machtspositie van de multinationals, banken en beleggingsinstellingen niet achterwege blijven. Voorzover machtsposities onontkoombaar zijn is dit slechts aanvaardbaar als er voldoende waarborgen zijn dat macht en bezit niet gebruikt worden om te heersen, maar om te dienen. Ook op deze terreinen mag van de christendemocratie een duidelijke positie worden verwacht.

Economische groei

Een alternatief voor matiging is het opnieuw prioriteit geven aan stimulering van de economische groei, waar dat dan ook mogelijk is. Voor deze ongenueanceerde benadering kiezen wij niet.

Wij doen dit niet omdat het in strijd is met de christendemocratische uitgangspunten m.b.t. een zorgvuldig beheer van onze schepping. In het beleid van de minister van Economische Zaken missen we te veel deze overtuiging. Dit komt o.a. ook tot uitdrukking in zijn Nota Consumptiebeleid. Naar onze opvatting is dit zeker een te conservatief stuk. Bij de behandeling van deze nota begin volgend jaar zullen we hierover niet onduidelijk zijn. Een te hoge prioriteit voor verdergaande economische groei brengt ons ook in konflikt met onze zorg en onze verantwoordelijkheid voor de derde wereld. De strijd aanbinden tegen het onrecht van de armoede in de derde wereld was terecht een kernthema in de verkiezingscampagne van Bouke Beumer. Dat kan alleen als we werkelijk bereid zijn te streven naar een nieuwe economische orde. Dit is nodig ook als het in eigen vlees snijdt. De minister van ontwikkelings samenwerking verdient onze lof voor zijn inzet bij Unctad V.

Sociale uitkeringen

Er is nogal wat misbaar geweest over de ombuigingsvoorstellen met betrekking tot de sociale uitkeringen.

Ook het CDA heeft moeite gehad met de voorschotstapjes van een 0,5%. Uiteindelijk hebben wij die in een meer gedifferentieerde vorm geaccepteerd. Wij zijn verheugd dat de regering nu met een concreet wetsontwerp is gekomen.

Na de jarenlange discussie hierover vonden wij het aanvaardbaar hierover nog dit jaar te komen tot een parlementaire behandeling. Is het immers niet de hoogste tijd dat er thans zekerheid komt. Uitgangspunt voor de CDA-fractie is steeds geweest dat het beginsel van solidariteit tussen actieven en inactieven gehandhaafd zou blijven.

Dit uitgangspunt zullen wij niet prijsgeven.

Aanpassingen om onbedoelde ontwikkelingen te corrigeren zijn aanvaardbaar.

Zonder nu vooruit te willen lopen op de parlementaire behandeling wil ik graag toch nu al minister Albeda en staatssecretaris De Graaf prijzen voor

hun inzet om ook in deze moeilijke economische periode ons sociaal zekerheidsstelsel principieel overeind te houden.

Wij zullen deze lijn blijven steunen.

Dit wil niet zeggen dat wij ook geen kritiek hebben op het wetsontwerp o.a. waar het gaat om verkregen rechten.

Dat de oppositie er storm tegen loopt is alleen verklaarbaar vanuit hun oppositierol.

Erg overtuigend is het niet.

Omroep en commercie

Het is frustrerend hoe de commercie, zich niets aantrekkend van oproepen tot matiging, mensen tracht te lokken tot consumptie, tot afgunst tot materialisme.

Juist deze week hebben wij in de Kamer gediscussieerd over de commerciële kabel-T.V.

Het is waar de moderne technologie, de electriciteit kan als een macht in zichzelf een overheidsbeleid ondermijnen. Zijn het dan nog slechts achterhoede gevechten, wij mogen daarin niet berusten.

De CDA-fractie is geen voorstander van een ongebonden vrijheid, waarbij ieder maar doet wat hij wil.

Het gevolg daarvan zou zijn, dat de economisch sterke wint en de zwakke het onderspit delft.

Het is de wet, het is de norm, die de zwakke én de vrijheid van de mensen beschermt.

Vrijheid in gebondenheid, vrijheid in verantwoordelijkheid.

Verantwoordelijkheid ook voor de overheid als hoedster van het algemeen belang.

Commerciële manipulatie van de mens als consument dient om verschillende redenen te worden tegengegaan.

Wanneer dit kan geschieden via de omroep is waakzaamheid des te meer geboden, ook vanwege centrale argumenten ontleend aan het cultuurbeleid.

Wij zijn erin geslaagd de STER te weren rondom het journal van 's avonds zeven uur.

Ondanks de budgettaire problemen hoop ik toch dat dit slechts een eerste stap was.

Zuid-Afrika

De ontwikkelingen binnen Zuid-Afrika verontrusten ons zeer. Niet omdat er geen verbeteringen plaatsvinden in dat land, maar omdat deze verbeteringen niet gericht zijn op verandering in de structuur van de Zuidafrikaanse samenleving.

Men kan zich op het standpunt stellen, dat ondanks de bereidheid tot fundamentele wijzigingen er in Zuid-Afrika een proces bezig is zich te voltrekken, waardoor de kaders van de apartheidssamenleving ten slotte zullen bezwijken.

Premier Botha heeft niet lang geleden gezegd: „De keuze is, dat wij moeten veranderen of sterven”.

En dit lijkt een nieuw geluid; maar wie de veranderingen in Zuid-Afrika tracht te analyseren en wie het oordeel vraagt van de onderdrukten zelf, komt tot de conclusie, dat de aangebrachte of voorgestelde veranderingen dienen om het systeem zelf in stand te houden.

Intussen wordt de polarisatie in Zuid-Afrika steeds groter en de radicale elementen winnen aanhang, hetgeen begrijpelijk is in een land zonder perspectief op vrijheid.

Er is vanuit het zwarte Zuid-Afrika een roep om hulp en solidariteit en op deze roep moeten wij antwoorden naar beste kunnen, zoals je in het kleine menselijke leven soms weinig voor iemand kunt doen behalve solidair zijn. Daarom hebben wij in de afgelopen weken als fractie geworsteld om toch onze afwijzing van de apartheid ook in daden om te zetten. Er is ook nogal wat kritiek geuit op het meerderheidsstandpunt van de fractie met betrekking tot de toelating van gehandicapten uit Zuid-Afrika en de olieboycot.

Het was inderdaad een moeilijke afweging, voor een ieder.

Is het geen loos gebaar, wat is de effectiviteit?

Toch kunnen wij niet onder de oproep van het evangelie uit „tot het oprichten van tekenen”.

Onze positie moet duidelijk zijn: aan welke kant staan wij.

Iran

Vandaag vergadert de Veiligheidsraad over Iran.

De bezetting van de Amerikaanse ambassade is een nieuw dieptepunt in de stormachtige ontwikkelingen in Iran. Een dieptepunt ook omdat een zo duidelijke schending van een internationaal verdrag met betrekking tot het respecteren van de bijzondere positie van een ambassade nog nooit eerder is voorgekomen.

Maar los daarvan is een gijzeling een volstrekt onaanvaardbaar en scherp af te keuren middel voor welk doel dan ook.

Het directe doel is hier de uitlevering van de zieke sjah, maar tegelijkertijd manifesteert zich de woede tegen de medeplichtige, de onderdrukker.

Amerika is immers ook het symbool van de in de ogen van Khomeiny verderfelijke westerse cultuur.

Wat zich in Iran voltrekt heeft als achtergrond een religieus en cultureel fanatisme, maar tegelijkertijd gaat het ook om het verkrijgen en bestendigen van de macht van de nieuwe elite. Terecht kan men wijzen op de fouten welke de vroegere machthebbers hebben gemaakt.

De Amerikanen hebben het bewind van de sjah zeker te kritiekloos gesteund.

Misbruikt

De eerbiediging van mensenrechten mag niet terzijde geschoven worden, ongeacht de risico's voor de eigen politieke doelstelling.

Het argument van de politieke en militaire stabiliteit in dit zo explosieve gebied is wel begrijpelijk, maar niet doorslaggevend; maar dat mag nooit aanleiding zijn om de ogen te sluiten voor de aantasting van het uitgangspunt van het eerbiedigen van de mensenrechten.

Onder het bewind van Khomeiny is helaas de situatie er zeker niet beter op geworden.

Voorlopig ziet het er niet naar uit dat Iran op weg is naar een meer democratische structuur.

Religieuze en culturele opvattingen worden misbruikt voor politieke macht. Opvattingen van minderheden (de Koerden) zijn in zo'n situatie ongewenst en ontoelaatbaar.

De geschiedenis heeft geleerd dat het hanteren van en het inspelen op religieuze en culturele gevoelens één van de gevaarlijkste en moeilijk te bestrijden wapens zijn.

Daarom is er helaas weinig aanleiding voor optimisme en hoop op een spoedige verbetering.

Pas als de bevolking zelf gaat inzien dat men misbruikt wordt, dat men voor het „machts“-karretje wordt gespannen, is er hoop. Tegelijkertijd moet de situatie in Iran ons geleerd hebben hoe riskant en onjuist het is om onze westerse opvattingen op te dringen aan mensen met fundamenteel andere culturele en geestelijke opvattingen.

Zelfs het lokmiddel van de westerse welvaart is hiertoe een ondeugdelijk middel.

Op zichzelf is dat een positieve constatering in een overigens uiterst trieste zaak.

Kernbepanning

Opnieuw wordt de politieke discussie beheerst door het probleem van de kernbepanning.

Over ons standpunt kan ik nu kort zijn.

De voorzitter, Hans de Boer, heeft vandaag hierover uitvoerig gesproken, waarbij ik mij graag van harte wil aansluiten.

De discussie die wij hierover binnen de ARP hebben gevoerd, hebben zeker hun sporen nagelaten.

De opdracht en de wil om de rol van de kernwapens terug te dringen is opnieuw heel wezenlijk aan de orde.

Hoe kan men kritiekloos instemmen met de modernisering, waardoor toch onmiskenbaar sprake is van verlaging van de (morele) drempel met betrekking tot de inzetbaarheid en toch geloofwaardig spreken over een inzet de wapeningspiraal te doorbreken.

Het is jammer dat er ook na de intensieve discussie binnen de fractie er nog geen unaniem standpunt is, ook niet over de „vertrekpunten“.

Men kan geluiden opvangen dat het toch maar „vertrekpunten“ zijn, uiteindelijk zal de CDA-fractie toch wel door de knieën gaan, wat er ook uit het NAVO beraad zal komen. Ik wil deze stelling met nadruk tegenspreken. Zo'n opstelling zou een fundamentele aantasting betekenen van de geloofwaardigheid, waar het gaat om een zo duidelijke binding met ons uitgangspunt.

Hier is er geen ruimte om tot iedere prijs tot een „politieke deal“ te komen. Betekent dit alles dat wij blind zouden zijn voor de ideologie van het communisme en de noodzaak het bondgenootschap te behouden?

Natuurlijk niet, daarom hebben wij dan ook ondersteund en bepleit tot een niet geringe defensie inspanning, zelfs aanzienlijk hoger dan in de meeste andere NAVO-landen. Het is nog onduidelijk op welke wijze het parlement betrokken zal worden bij de besluitvorming.

In een motie Brinkhorst wordt de regering gevraagd slechts een voorwaardelijke beslissing te nemen, waardoor een uitspraak van de Kamer ook effect kan hebben op het definitieve standpunt.

Zowel de minister van Buitenlandse Zaken als ook fractievoorzitter Lubbers hebben laten weten met „de politieke bedoeling“ van deze motie te kunnen instemmen.

Nagegaan wordt nog of dit ook volkerenrechtelijk mogelijk is.

Welke procedure ook gekozen zal worden één ding moet duidelijk zijn: een besluitvorming door de regering zonder instemming van het parlement dient tot de onmogelijkheden te behoren.

Tenslotte nog deze vraag: Is het belang van deze beslissing niet van een zodanige betekenis dat de normale oppositie-regeringsverhouding hier niet zou moeten functioneren?

Een gedachtenwisseling tussen de Kamerleden prof. dr. J. H. Christiaanse (Eerste Kamerlid), drs. H. C. Couprie, drs. M. Beinema, dr. B. de Vries en F. Borgman (allen lid van de Tweede Kamer).

Getuigenis

Het leggen van een relatie tussen ons uitgangspunt en de praktische politiek zoals in de zaak van de kernbewapening, brengt ons opnieuw in de hoek van de getuigenispolitiek, zo menen velen.

Zo eenvoudig is het echter niet.

Wij aanvaarden onze opdracht ons in te zetten in en binnen deze wereld.

Dan zijn wij bereid heel reëel met de problemen van deze tijd bezig te zijn,

dan zijn wij bereid verantwoordelijkheid te dragen, compromissen te sluiten.

Echter wel binnen de grenzen van evangelische normen en opdrachten.

Daarmee behoeft je niet weg te kruipen in een gewijd hoekje, maar dwingt juist tot actie tot een maximale inzet.

Dat is zeker ook nog in de jaren '80.

Zeker voor christenen in de politiek moet het een uitdaging zijn een bijdrage te leveren aan de ordening van een samenleving, waarin onrecht wordt uitgebannen en mensen worden bevrijd uit de handen van demonische machten.

Dan zetten wij ons in voor een samenleving waarin mensen weer rekening met elkaar kunnen houden.

Wij wensen dan niet te berusten in de eigen-ik-houding van onze welvaartsmaatschappij.

Wij dienen te protesteren tegen onderdrukking, tegen aantasting van mensenrechten, waar ook ter wereld.

Als wij over een strategie voor de jaren 80 spreken moet dan „naasteliefde”

niet ons thema zijn voor de politiek!

Kan er ooit vrede zijn zolang mensen niet bereid zijn „rekening” met elkaar te houden.

Is dit niet juist de opdracht voor onze westerse welvarende samenleving waarin wij denken elkaar juist niet meer nodig te hebben.

Wij ruilen liever menselijke relaties in voor technologische wondermiddelen. De „druk op de knop maatschappij”; zou dat ons ideaal, onze oplossing voor de jaren 80 kunnen zijn?

Is er dan nog plaats voor liefde, voor tijd voor de ander?

Deze onmenselijke samenleving is niet ons ideaal, want ook in de samenleving van morgen dient het te gaan om mensen, omdat de mens uniek is, beelddrager Gods.

Voor zo'n samenleving wensen wij ons in te zetten.